

Tot de wetenschap ons scheidt

Mark Elchardus (1946), notoir cultuursocioloog en socialist, lanceerde in 2003 het begrip 'dramademocratie'. Het *Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, altijd goed voor alweer een nieuwe uitgave, nam de term meteen over: het is een politiek systeem waarin machthebbers hun legitimiteit ontlenen aan hun optreden in crisissituaties.

De politieke wereld die ons omringt, bevindt zich overigens chronisch in een staat van opwinding en crisis. Zo'n crisis is daar altijd net aan de gang. Of pas voorbij of zij vormt alleszins een dreiging die boven de hoofden hangt als een donderwolk die in het midden een onheilspellende zwarte kern vertoont.

Politicologen worden daar meteen beter van, omdat zij de politieke actualiteit plukvers op de weegschaal mogen leggen, zoals in een warenhuis waar elke dag verse groenten worden verkocht. Voor historici ligt dat uiteraard veel moeilijker, comtemplatiever, brongevoeliger. Zoals bij voertuigen in vlot verkeer: afstand houden, afstand bewaren.

Dertig jaar geleden sleepte de Belgisch politieke wereld zich moeizaam voorbij de feiten die door velen in dit land de faliekant van de Egmont- en Stuyvenbergakkoorden werden genoemd. De katholieke premier Leo Tindemans (1922) had op 11 oktober 1978 immers op furieuze toon zijn banbliksem door de vergaderzaal van het parlement geslingerd, was naar de koning-staatshoofd gerend en had zijn ontredderde regering achter zich gelaten. U herinnert het zich nog wel: de bekende uitroep dat de grondwet "*geen vodje papier*" is.¹

De dag van die politieke catharsis was tevens de dag waarop de Belgische Socialistische Partij (BSP) als laatste unitaire partij over haar eigen communautaire

1. Die episode van de Belgische politiek is algemeen bekend. Toch is het significant om de visie van de voornaamste protagonisten ter (her)lezen. O.m. die van de gewezen Belgische katholieke premiers Leo Tindemans en Wilfried Martens in hun memoires (L. Tindemans, *De Memoires. Gedreven door een overtuiging*, Tielt, 2002; W. Martens, *De Memoires. 'Luctor et emergo'*, Tielt, 2006) en de Vlaams-nationalistische gewezen vicepremier Hugo Schiltz in het interviewboek K. Hoflack, *Monologen met Hugo Schiltz*, Leuven, 1992.

voeten struikelde. Het unitaire partijbureau vergaderde toen voor het laatst. De volgende dagen volgde de eenzijdige oprichting van een Parti Socialiste (PS), wat van de weeromstuit de Socialistische Partij (SP) in het leven riep. Die nam meteen een 'Vlaamser' profiel aan. De functie maakt niet alleen de persoon maar ook de partij.

Maar niet alleen de communautaire aspecten waren bepalend in die belangrijke gebeurtenis. Auteur Pieter-Jan Van Bosstraeten wijst daar uitgebreid op in zijn *De splitsing van de Belgische Socialistische Partij. Twee verklarende documenten*. Die twee verklarende documenten zijn de analyserapporten die door de socialistische partners werden opgesteld na hun scheiding. Aan de hand van die sleutel-documenten toont de auteur aan dat het verhaal van de splitsing van de BSP een ruimere lezing verdient dan diegene die vandaag vrij algemeen bekend is maar anderzijds onvoldoende peilt naar de dieperliggende stromen van de plotsklaps exploderende verdeeldheid.

De beide bronnen werden tot op heden nauwelijks behandeld in de historiografie.

Politieke en communautaire crisissen vormen sedert decennia een solidair koppel in België. De progressie-dynamiek die daaruit gestaag voortvloeide, schiep via de grondwet(sherziening) van 1993 een federaal staatsbestel: "*België is een federale staat, samengesteld uit de gemeenschappen en de gewesten*" (Art. 1).

Vandaag blijkt die dynamiek echter hoofdzakelijk uit te monden in twee spiralen die zich in tegengestelde zin ontwikkelen en daardoor elkaar opheffen en verlammen. Een patsituatie dus.

Maar anderzijds stelt politiek historicus Harry Van Velthoven in zijn recensie-artikel *Het Belgische en het Brusselse model ter discussie* vast dat die patsituatie tegelijk leidt tot een radicalisering aan beide zijden van het communautaire spectrum.² De centrale vraag daarbij, aldus de auteur, moet handelen over het waarom van die radicalisering aan weerszijden van dat spectrum.

Die radicalisering verloopt vooral in termen van een tegengestelde belangenbehartiging: de ene zijde (Nederlandssprekend België) wil voortgang inzake autonomie. De andere zijde (het Franssprekende landsdeel) houdt onvoorwaardelijk vast aan het status-quo. Emoties - en de politieke uitbating daarvan - zijn daarbij nooit ver weg. Maar het gaat wel om méér. Met name om de dieperliggende ideologische onderstromen en hun voorlopige finaliteit in het huidige 'communautarisme en regionalisme'. Maar van de weeromstuit gaat tevens de drang naar 'herfederaliseren'. Daarenboven is er de druk op de ketel, die 'Brussel' heet.

2. Betreft de publicatie: G. Buelens, J. Goossens & D. Van Reybrouck (red.), *Waar België voor staat. Een toekomstvisie*, Antwerpen-Amsterdam, 2007

Er heeft een tijd bestaan toen het federalisme en – daarbij aansluitend – het Vlaams-nationalisme vrij eenvoudig te benoemen, na te streven en te bestrijden componenten van het Belgische kader waren. Maar die tijd is nog slechts een verre achtergrond. Onvoltooid verleden tijd weliswaar.

In die laatste periode en in die geestesgesteldheid situeert zich onder meer de Antwerpse politicus en icoon van het progressieve Vlaams-nationalisme, Herman Vos (1889-1952). Auteur Luc Vandeweyer situeert hem in *De vertrouwelingen van Herman Vos in 1933. Een brief over zijn afscheid van het Vlaams-nationalisme* echter als de Vlaams-nationalist die als vrijzinnige steeds minder kon schuilen achter het scherm van de politieke godsvredegedachte in de Vlaamse beweging. Vos bereikte immers steeds moeizamer de noodzakelijke aansluiting bij het Vlaamsgezinde electoraat op het katholieke platteland en dreigde als 'linkse' politieke persoonlijkheid te verdwalen in de Vlaams-nationale beweging. Die was daarenboven volop bezig zich te (re)organiseren tot een eenheidsbeweging die systematisch de stijl en het gedachtegoed van de Nieuwe Orde zou gaan incarneren. Samen met zijn overtuiging, zag Vos ook de continuïteit van zijn loopbaan en zijn rol – en broodwinning – als journalist verloren gaan.

De Antwerpse nationalist koos daarom voor een andere partijpolitieke thuis, die van de Belgische Werklieden Partij (BWP). Die overstap leidde tot consequenties die hij wellicht niet '*en vase clos*' wilde nemen. Via de journalist en potentiële vnv'er Robert Van Roosbroeck (1898-1988), organiseerde hij daarom een samenkomst met politieke vrienden en geestesgenoten. Wellicht wilde hij met hen overleggen alvorens zijn beslissing op de publieke fora te brengen? Misschien wilde hij tegelijk een poging ondernemen om collectief 'de linies' over te steken? Het blijven (niet-onbelangrijke) vragen voor het verdere onderzoek.

Wie in dat tijdsgewricht – ofschoon geheel buiten de lijnen van de partijpolitiek – overtuigd meevoer in de flamingantisch-*völkische* stroomverbreding, was de steeds gezagvoller en populairder wordende journalist, redenaar en romancier Filip De Pillecyn (1891-1962). De 'stroomverbreding' kan hier overigens gelden als metafoor: de 'funderingsmythe' van de bevlogen De Pillecyn is immers die van de breed uitdeinende Schelde, met haar getijden en haar drukkende weemoed-van-de-aarde, met haar verborgen armoede en de smeulende opstand achter de dijken.

Auteur Piet van Hees, die in dit nummer de recentste *Filip De Pillecyn Studies* recenseert, zinspeelt eveneens op een dergelijke metafoor in *Studies breed en wijd als het polderlandschap. Enkele kanttekeningen bij het verschijnen van de De Pillecyn Studies III*. Behalve op de vraag naar de artistiek-politieke gelaagdheid van een aantal figuren, verhaallijnen en achtergronden in het oeuvre van de schrijver, gaat Van Hees in op diens culturele collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

“Was het de opzet om een rechtse ideologie te verspreiden via de historische boerenroman?”, vraagt Van Hees zich af als hij handelt over De Pillecyns bekende *De soldaat Johan* uit 1939. Die vraagstelling is niet geheel nieuw, maar integrerend is wel de nieuwe invalshoek die de recensent hanteert voor zijn benadering.

Taal en hedendaagse geschiedenis in Vlaanderen: het is als het ware het verhaal van de kip en het ei in de Vlaamse emancipatiebeweging. In zijn *Het officiële taalgebruik in Vlaanderen in de negentiende eeuw* onderzoekt auteur Lode Wils de wijze waarop het gebruik van de (Nederlandse) taal tijdens de negentiende eeuw officieel werd geregeld, niet in de laatste plaats onder de druk van de Vlaamse beweging. Wils' artikel ontstond n.a.v. een publicatie over dat thema door de Koninklijke Academie voor Taal- en Letterkunde in Gent.

Sinds het Europese revolutiejaar 1848 ijverde die Vlaamse beweging niet langer uitsluitend voor het gebruik van de 'nationale taal' maar vooral voor het gebruik van de 'volkstaal'. Vanaf de tachtiger jaren van de negentiende eeuw hanteerden heel wat plaatselijke overheden die taal in hun besluitvormingsprocessen én in de uitvoering van die besluiten. Maar ook reeds een of twee decennia later bleek dat bij sommige lokale overheden reeds sporadisch het geval te zijn.

Historiograaf Lode Wils, die uitgebreid fundamenteel en toegepast onderzoek verrichtte rondom die problematiek, voelt zich aangesproken door zijn collega Roland Willemys, die de klasse van historici een chronisch gebrek aan interesse (en publicaties) verwijt inzake de voornoemde taal- en onderwijsproblematiek. Wils' ongenoegen moet vooral begrepen worden als een aanklacht tegen het (door hem vastgestelde) latente gebrek aan interdisciplinaire interactie én interdisciplinaire kennis onder vorsers.

Idem velle atque idem nolle, zo luidt het onder wetenschappers. Tot precies diezelfde wetenschap ons scheidt.

FRANS-JOS VERDOODT | REDACTIESECRETARIS WT